

Andreu Murillo i Joan Fuster en el "contuberni de s'Arracó"

Imatge de l'Any Fuster, obra de Dani Nebot, que inclou el lema "Cent de Fuster. País, paisatge, paisanatge 1922-2022". Editat per la Generalitat Valenciana.

Amb aquest article, el professor, escriptor i polític Joan Manel Martí i Llofriu analitza la relació de Joan Fuster amb l'illa de Menorca a través de l'historiador Andreu Murillo.

Text **Joan Manel Martí i Llofriu**

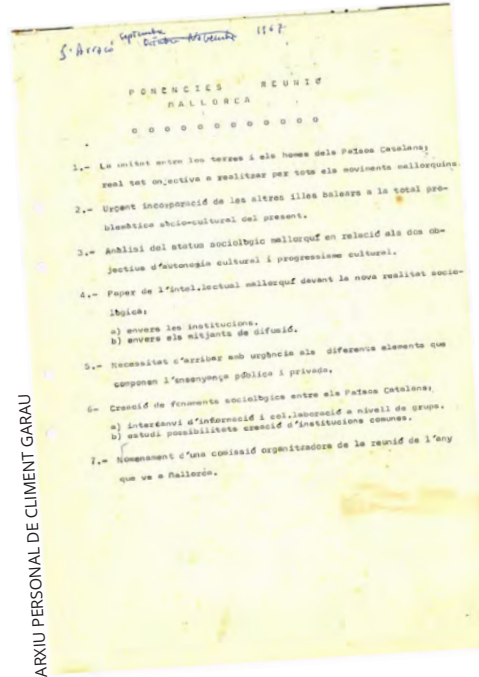
Joan Fuster (Sueca, 1922-1992) i Andreu Murillo (Maó, 1930-2007) són dos homenots del recobriment cultural tant al País Valencià i a Menorca, respectivament, com en el conjunt dels Països Catalans, fet que troba la seva màxima expressió en llurs obres *Nosaltres, els valencians* (1962) i *Els menorquins* (1964-1972, inèdita). Ambdós autors portaren a terme una intensa activitat sociocultural i sociopolítica relacionada amb la recuperació de la personalitat pròpia del país, i participaren i coincidiren en diversos esdeveniments de l'època de gran significació, com són el Congrés de Cultura Catalana (1975-1977), la declaració d'Almàssera (1977) i la signatura a València del manifest contra l'article 138 de la Constitució (1978). També val la pena esmentar el cicle "Les Illes Balears, cap a un món futur", organitzat entre el setembre de 1971 i el maig de 1972 per l'Obra Cultural Balear i en el qual havien de participar Fuster i Murillo, a més d'Ernest Lluch, Josep Melià, Marià Villangómez, Oriol Bohigas i Gabriel Alomar Esteve. La conferència de Murillo, que es titulava "Distanciamment i germanor a les Illes des del punt de vista d'un menorquí", va ser suspesa per ordre governativa.

Tanmateix, el primer encontre entre Fuster i Murillo es produí abans, l'any 1968, en una trobada política a s'Arracó, localitat del municipi mallorquí d'Andratx. Llavors ja s'havien publicat *Nosaltres, els valencians* (1962) i *Els mallorquins* (1967), de Joan Fuster i Josep Melià respectivament, i Andreu Murillo es trobava en ple procés de creació del seu assaig nacionalitari *Els menorquins*. La trobada en la qual coincidiren Fuster i Murillo és especialment significativa, ja que suposà un intent primerenc d'articular un futur nacional de recobriment per a cada realitat dels Països Catalans.

La trobada va tenir lloc a l'antiga escola de Cases Monges, actual Casa de Cultura, el mes de se- →

→ tembre de 1968, i s'hi concentraren una vintena de persones, totes elles implicades en la resistència cultural i política, per debatre i pensar el futur nacional dels Països Catalans. Climent Garau (Palma, 1924-2015), que després seria president de l'Obra Cultural Balear (1970-1976) i participà activament en l'aplec, explica el context de la trobada d'aquesta manera: "Va resultar prou sorprenent que a darreries de l'estiu de 1968 un grup de mallorquins ens trobéssim en una situació de plena conspiració política junt amb persones tan destacades políticament, com és el cas de Joan Fuster i don Miquel Coll i Alentorn, era difícil imaginar que tot allò fos real. Cap de nosaltres havia tingut experiències en la política real i l'únic capital que hom podia aportar era d'ordre sentimental, idealista o romàntic".

L'organització de la trobada va anar a càrrec d'estudiants mallorquins que en gran part es-

ARXIU PERSONAL DE CLIMENT GARAU

Ponències previstes a la trobada.

taven vinculats al PSUC i a Unió Democràtica de Catalunya. Un dels principals impulsors va ser Gregori Mir. De Mallorca hi van participar, a més de Mir i Garau, Pere Jofre, Josep Maria Llompart, Guillem Crespí, Francesc Moll, Tonina Canyelles (enviada per l'escoltisme de Mallorca), Antoni-Lluc Ferrer, el prevere Pere Llabrés i el carmelita Ramon Oró. De Menorca hi assistí Andreu Murillo; del País Valencià, Joan Fuster, i del Principat, Miquel Coll i Alentorn i Solé Sabarís, entre altres.

L'objectiu era analitzar la situació sociocultural de cada territori i articular estratègies per enfortir les relacions i la consciència de Països Catalans. En la documentació del seu arxiu perso-

nal Climent Garau narra la finalitat de la trobada en aquests termes: "Calia emprendre una etapa d'espera, seriosa i fonamentada en la convenció d'interessos mutus per tirar endavant un bell projecte, que en diguérem tot seguit 'd'alliberament nacional i de classe'. Més endavant, Garau afegeix: "Volem destacar que el bell motiu de la reunió de s'Arracó era una nova fe en la possibilitat de començar la tasca del nostre projecte nacional".

Per altra banda, Climent Garau recull en l'article "La trobada política de s'Arracó" l'enunciat de les ponències que es van tractar i que poden donar una idea del contingut de la trobada: "1. La unitat entre les terres i els homes dels Països Catalans. 2. Incorporació urgent de les altres illes Balears a la problemàtica sociocultural del moment present. 3. Anàlisi de l'estat actual de la cultura. 4. Paper de l'intel·lectual mallorquí davant la nova realitat sociològica. 5. Necessitat d'arribar, amb urgència, als diferents sectors que intervenen en l'ensenyança pública i privada. 6. Creació de fonaments sociològics entre els Països Catalans. 7. Nomenament d'una co-

S'Arracó

missió organitzadora de la reunió de l'any proper a Mallorca". Segons Garau, "més que ponències es tractava de temes generals elaborats amb la finalitat que servissin de punt de partida", i en la seva redacció hi veu la mà de Gregori Mir i de Miquel Coll.

El balanç de la trobada no va ser igualment valorat per tots els seus participants. Segons les fonts recollides per Gabriel Ensenyat Pujol en *Fuster i els mallorquins. El debat identitari a la Mallorca tardofranquista*, la percepció de Joan Fuster no va ser en aquest sentit gaire engrescadora. En canvi, Andreu Murillo considerà que la cita havia servit per combatre l'aïllament i reforçar la necessitat de treballar sota la idea dels Països Catalans. Murillo fa aquesta valoració en un text inèdit i sense data localitzat en la correspondència personal, escrit per a recordar i homenajar Josep Maria Llompart. En aquest text Murillo recorda el "Contuberni de s'Arracó", on va coincidir amb Llompart, i el valora així:

"Vaig coincidir amb Llompart i amb Climent Garau, Gori Mir, Francesc de Borja Moll fill i també amb Joan Fuster, Miquel Coll Alentorn i altres que no record prou bé, l'agost de 1968 a l'anomenat 'Contuberni de s'Arracó', on va sorgir l'acord d'acceptar la idea de Països Catalans. També ens vam trobar la primavera de 1980, una entre altres avinenteses, a l'Almàserra, poble de l'Horta de València, on també eren presents Climent Garau, Jordi Carbonell, Max Cahner, Joan Fuster, Vicent Ventura i Eliseu Climent. El nostre acord era d'expressar el rebuig a l'actitud dels polítics autonòmics, per l'oblit de demostrar allò que havien dit i propagat referent a l'abast, ni que fos d'intercanvi cultural entre els Països Catalans, i al manteniment d'aquella idea, de la idea que en paraules de Josep Maria Llompart seria textualment així: 'de vegades m'han demanat: I vostè creu en els Països Catalans? I dic: miri, hi crec de la mateixa manera que crec que ara és de nit. Són coses que no necessites un acte de fe, són coses evidents. Ara bé, quina estructuració política? Jo crec que s'ha d'arribar a una estructuració política dels Països Catalans. Ara bé, quina ha de ser aquesta estructuració política concreta...? No ho sé, però com una realitat nacional, sí!" (Miralles i Montserrat, Joan, "Converses amb Josep Maria Llompart", 29/05/1980, *Estudis Baleàrics*, 44-45, nov-des 1992-1993).

Per part de Climent Garau, s'Arracó va ser "un bell camí per part de massa pocs i aquesta tasca va durar nou anys", però a pesar d'açò va ser la primera anàlisi sobre "els elements més permanents del nostre nacionalisme". Aquests "elements fondals" són: "a) Territori; b) Fronteres (el mar); c) Els sentiments innats de *natio*; d) La

Murillo en un dels seus viatges clandestins a França. 1975.

idea romàntica-liberal de llibertat i pàtria natural [...]; e) També cal tenir en compte els trets culturals que es concreten en la parla pròpia." En les conclusions que Garau extreu de s'Arracó també parla dels elements ètnics i de voluntat: "Existeixen altres factors de tipus ètnic, però són més vulnerables i, per tant, més canviants", en canvi "l'esdeveniment del voluntarisme polític sufici-

ARXIU PARTICULAR FAMILIA MURILLO

S'Arracó va ser un contuberni per conspirar a favor de la recuperació de la democràcia i dels trets identitaris

→ ent, quantitativament parlant, per poder decidir la constitució de l'estat propi, s'ha d'esdevenir al final d'aquest progrés de la consciència nacional, un progrés que es va fent evident de mica en mica”.

A més del “Contuberni de s'Arracó”, Murillo, en el seu primer article com a corresponent de Menorca a la revista *Lluc*, el gener de 1968, dins la secció “Rosa dels vents”, parla d'una altra trobada al santuari de Lluç l'any 1966. D'aquesta cita diu que “he recordat com a l'estiu de 1966 ens vam arregar al santuari de Lluç, precisament, una cinquantena de persones de tots els Països Catalans convocats per l'amic Antoni Ferrer. No puc determinar del tot quin va ser l'abast de les ponències —totes elles d'alt interès— que es van desenrotllar dins un marc de germanor i, si m'és permès de parlar d'una manera ben personal, crec que la cosa més important va ser el redescobrimnt d'un tros de la Mediterrània. No estic tractant de jugar amb el tòpic, el fet palès va ser que en converses al marge de les ponències cadascú de nosaltres va anar coneixent trets fins aleshores malconeguts del país de cada company d'estada. Érem pocs, no cal dir, però vam refermar llaços que sovint s'afluixen per unes causes que els illencs coneixem prou bé, i valgui la redundància: estam massa aïllats”.

Quan parla d'Antoni Ferrer, Murillo es refereix al novel·lista i assagista Antoni-Lluç Ferrer i Morro (Palma, 1942), autor, entre altres obres, de

Gabriel Alomar i el futurisme (1970). El mateix estiu de 1966 Miquel Martí i Pol publicava el seu poemari *El poble* (Edicions 62) i obtenia el Premi Blau d'Or pel poema “Lletra a Anna” en el certamen literari celebrat en motiu del 75è aniversari dels missioners del Sagrat Cor al Santuari de Lluç.

Per valorar adequadament l'aplec de s'Arracó cal tenir en compte, a més del context del règim franquista, que el pròxim esdeveniment d'aquest tipus no es va produir fins després de vuit anys, el desembre de 1976, al monestir de Cura, a Lluçmajor. En aquesta ocasió els actors de la trobada ja no foren persones a títol individual compromeses en el recobriment cultural, sinó les organitzacions unitàries i els partits polítics de l'oposició democràtica de les Illes, País Valencià i Catalunya. La trobada, intitulada com a Primera Trobada de Plataformes Unitàries de Països Catalans, fou impulsada per l'Assemblea de Catalunya i en especial pel seu intel·lectual Jordi Carbonell. De Menorca hi participaren Miquel Vanrell i Juli Mascaró, en representació de l'Assemblea Democràtica de Menorca.

Així idò, el de s'Arracó va ser efectivament un contuberni, açò és una trobada clandestina, amb el dictador Francisco Franco encara viu, per conspirar a favor de la recuperació de la democràcia i dels trets identitaris de cada territori a partir de la idea força dels Països Catalans. Déu-n'hi-do! ●

Imatge de la trobada de 1976 al santuari de Lluç.